

Tanıtım-Değerlendirme / Reviews

Akgül, S. K. ve Pazarbaşı, B. (Ed.). (2018). Küresel ağlar odağında kültür, kimlik ve mekân tartışmaları. İstanbul: Hiperyayın. ISBN: 978-605-2137-68-0; e-ISBN: 978-605-2018-67-3

Semanur Öztemiz*

Book Review

Culture, Identity and Space Discussions under Consideration of Global Networks

The book "Culture, identity and space discussions under consideration of global networks" was edited by Assoc. Prof. Selma Koç Akgül and Assistant Prof. Betül Pazarbaşı and published by Hiperyayın in 2018. The highlighted fact of globalization is more likely to be evaluated focusing on culture and communication. Opportunities or challenges created by digital culture under social periods, effect a whole range of factors from economy to politics and from art to social life, is amongst the frequently highlighted information of the book.

Editörlüğünü Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Selma Koç Akgül ve Dr. Öğr. Üyesi Betül Pazarbaşı'nın yaptığı "Küresel ağlar odağında kültür, kimlik ve mekân tartışmaları" isimli kitap, Hiperyayın tarafından 2018 yılında yayımlanmıştır. Kitapta dikkat çekilen küreselleşme olgusu daha çok kültür ve iletişim odağında incelenmektedir. Dijital kültürün toplumsal süreçlerde yarattığı fırsatlar ya da meydan okumaların ekonomiden siyasete, sanattan sosyal yaşama kadar pek çok unsuru etkilediği, kitabın sıklıkla vurguladığı bilgiler arasındadır.

Önsöz yazarı Prof. Dr. Füsün Alver kitabın özellikle İletişim bilimine sağlayacağı katkılara dikkat çekerek düşüncelerini şu sözlerle ifade etmektedir: "Yaşadığımız çağın üzerinde düşünülmesi ve gelişmelerin özellikle iletişim bilimi çerçevesinde kavranması için iyi bir perspektif sunduğunu düşünüyor ve çalışmanın, alanda araştırma yapanlara, uzmanlara ve

* Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. E-posta: semanuroztemiz@gmail.com
Dr., Hacettepe University, Department of Information Management, Turkey.

Geliş Tarihi - Received: 19.07.2019

Kabul Tarihi - Accepted: 24.09.2019

diğer ilgililere yararlı olabileceğini öngörüyorum". Küreselleşmenin yerel kültürler üzerinde yarattığı ve kimi zaman sorunsal boyutuna ulaşabilen etkiler göz önüne alındığında, kitabın kültürel miras, ulusal kimlik gibi konular üzerine çalışan diğer disiplinler açısından da yararlı olacağı düşünülmektedir. Söz konusu disiplinlerden biri kültürel miras ürünlerinin korunması ve gelecek nesillere aktarılması ile ilgili işleri temel mesleki işlevleri arasında gösteren Bilgi ve Belge Yönetimi'dir. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kültürel dönüşüm, bireysel ve ulusal kimlik, duygusal algı ve dijital medya gibi faktörler üzerindeki belirleyici rolü uzun yıllar kullanıcı araştırmaları, dijitalleştirme, dijital kültürel miras gibi konular kapsamında incelenen alan yazın araştırmaları arasında yer almıştır. Kavramsal arka plana yabancılaşma duymadan okunabilecek bu kitap, farklı disiplinlerin küreselleşme, iletişim ve medya araçları arasındaki ilişkiye yönelik değerlendirmelerine de dikkat çekmektedir.

Kitapta geleneksel ve dijital kültür alanları nicel ve nitel yöntemlere dayalı araştırmalarla incelenmiştir. 12 yazarın katkı sağladığı kitapta sırasıyla irdelenen şu bölümler yer almaktadır:

"Küresel dünyanın kültürel kimlik karmaşası" (ss. 13-34)

Bölüm yazarları Selma Koç Akgül ve Betül Pazarbaşı, dijitalleşen medyanın kültürel anlamda çok katmanlı bir dönüşüme yol açtığını, özellikle çevrimiçi iletişim araçlarında kullanılan dilin toplumsal kültürde yarattığı değişimi vurgulamaktadırlar. Küresel ağlar kültürel süreçleri değişime uğrattırken, dijitalleşen kültüre bağlı olarak dijitalleşen bireyleri ortaya çıkarmıştır. Yazarlar, dijital medya kullanıcıların fotoğraf, haber, video, müzik, imaj, kültürel etkinlikler gibi paylaşımlarla sanal mekânlar yarattıklarına ve bu yolla oluşan sanal kimliklerin kimi zaman bireyleri öz benliklerine yabancılaştırdığını öne sürmektedirler.

"Rammstein'nın Amerika'sı ve küresel dünya" (ss. 35-62)

Murathan Birinci yazarı olduğu bu bölümde küresel ağların, bilgi erişim ve paylaşım sürecinde mahremiyetin ortadan kalkmasına neden olduğuna dikkat çekmektedir. Bu çalışmada Alman müzik grubu Rammstein'in Amerika adlı parçasına ait klibinin göstergebilimsel analizi yapılırken, küreselleşme, kimlikler, popüler kültür ve gözetim kavramları bağlamında eleştirel bir yaklaşım benimsenmiştir. Birinci, küreselleşmenin etkisiyle özellikle yerel kültürlerin farkında olmadan özgün değerlerini yitirmeye başladıklarını, küresel ağlarla benimsenen farklı yaşam tarzlarının kültürel dönüşüme müsait toplumlarda kurgu bir dünyanın yaratılmasına yol açtığını belirtmektedir.

"Küreselleşme ve yapı üretimi: Mekân, kent ve koruma üzerine düşünceler" (ss. 63-96)

Emre Kishalı tarafından yazılan bu bölümde, küresel ağ toplumunda yapı üretim meselesini daha iyi değerlendirmek için geçmişten günümüze ev, barınma, yapı malzemesi ve yapı tekniklerinin gelişimi incelenmiştir. Sonuç olarak yazar, küreselleşen dünyada güçlü imaja sahip olma arzusunun tüketimi artırdığını ve tüm bunların mekân, mimari ve inşaat sektörüne yansıtıldığını öne sürmektedir.

"Günümüz görsel kültür fenomeni "Instagram"da öz kimlik ve kolektif kimlik temsili" (ss. 97-142)

Bu bölümün yazarı Fatma Zehra Kucur çalışmasının ilk bölümünde iletişim teknolojilerinin gelişimi, sosyal ağlar ve türlerine değinmiştir. Yazar ikinci kısımda sosyal ağların gözetim toplumdaki yerinin saptanmasına yönelik teorik bilgilere yer vermiştir. Bu kapsamda Gary T. Marx'ın kavramsallaştırdığı gözetim toplumu, Foucault'un savunduğu Panoptikon kavramı,

Bauman'ın Panoptikon sonrası olarak tanımladığı modern toplumla ilgili düşüncelerini aktarmıştır. Üçüncü kısımda kamusal ve özel alan, öz ve kolektif kimlik kavramları ele alınmıştır. Bu kapsamda yazar, bireylerin sosyal ağlar da var olan kimliklerini manipüle edebildiklerini ve imajlarını istedikleri şekilde oluşturabildiklerini belirtmektedir. Çalışmanın son bölümünde kimlik oluşumu ve kamusal alan ile özel alan arasındaki yakınlaşmaya dikkat çekmek için Instagram'da popüler olan iki kullanıcı ile derinlemesine mülakat yapılmıştır.

“Nereye aitiz? “Oryantalizm”” (ss. 143-156)

Ali Eldiven tarafından yapılan bu çalışmanın çıkış noktası “Batılı toplumların Doğu toplumlarını kendilerinden daha alt bir sınıf olarak nitelendirmesi” sorununa dayanmaktadır. Bu kapsamda oryantalizm kavramı, kavramın zamana bağlı anlamsal değişimi ve doğu - batı tartışmaları ekseninde gelişimi gibi konular irdelenmiştir. Yazara göre, “*Nesnelere söyleme dayalı kuruluşu, sadece zihinsel bir inşaat değildir. Oryantalizm, salt zihinsel bir kuruluş olarak değil, aynı zamanda tarihi-hegemonik bir kuruluş olarak da değerlendirilmelidir*” (s. 144). Çalışmada ayrıca geleneksel değerler ve modern dünyanın uzlaşmasına dair ipuçları üzerinde durulmaktadır.

“Ulus kimliğinin oluşumu ve Türk ulusu tasarımı: “Vatanım Sensin” dizisi” (ss. 157-180)

Ebru Turanlı tarafından ulus kimlik odaklı bir bakış açısıyla yapılan bu çalışmada; ölçülebilir kanallar içinde yüksek reyting oranına sahip olan Kanal D’de yayınlanan “Vatanım Sensin” adlı dizinin dört bölümü analiz edilmiştir. “Vatanım Sensin” dizisinin araştırma örneği olarak belirlenmesinin temel nedeni, Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş mücadelesini konu edinen bir senaryoya sahip olması ve ayrıca Türk ulus kimliği kavramını işaret eden mesajlar içermesidir. Çalışma kapsamında, dizide ulus kavramını çağrıştıran mesajların içeriği ve nasıl bir “Türk Ulusu” tasarımı yapıldığı araştırılmıştır. Yazar ulus kimliğini oluşturan unsurların medya metinleri aracılığıyla geniş kitlelere iletilmesinin, ulus kimliğinin pekiştirilmesi üzerinde önemli bir rol oynadığını iddia etmektedir.

“TV dizilerinde militarist söylemler ve dijital medyadaki yansımaları: “İsimsizler”, “Söz” ve “Savaşçı” dizileri üzerine bir inceleme” (ss. 181-208)

Denizcan Kabaş tarafından yapılan bu çalışmada eleştirel söylem analizinden hareketle, geleneksel medyayla üretilen militarist söylemlerin, sosyal medyada bulunduğu karşılıklar üzerinde durulmaktadır. Yazar bu araştırma ile kimliklerin medya aracılığıyla üretilme ve yayılma süreçlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Buna bağlı olarak incelenen TV dizilerinde, militarizmin nasıl yapılandırıldığı ve nasıl meşru kılındığı sorularına yanıt aranmaktadır. Yazar Türkiye’de militarizm konusunu irdelerken, cinsiyetçi yaklaşımların militarist söylemleri nasıl daha güçlü hale getirdiğine de vurgu yapmaktadır.

“Avro kültür ekseninde Avrupa’nın ötekileri: Suriyeli mülteciler” (ss. 209-244)

Zehra Balkanoğlu tarafından yapılan bu çalışmada, ülkelerindeki iç savaştan kaçarak Avrupa ülkelerine göç eden Suriyeli mültecilerin, yerleştikleri ülkelerde nasıl bir imaja sahip oldukları ve bunun belirlenmesinde basının nasıl bir etki yarattığı ortaya konulmak istenmiştir. Araştırma kapsamında, mültecilere ilişkin haberler içerik analizi yoluyla incelenmiştir. Çalışmada, sosyoloji temelli eleştirel eylem kuramı temel alınmıştır. Araştırma objesi olarak Alman Basını’nda yayın yapan, Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ), Süddeutsche Zeitung (SZ) ve Die Tageszeitung (TAZ) gazetelerinin haber portalları seçilmiştir. Araştırma objelerinin seçiminde gazetelerin günlük okunma oranları ve yayın politikaları belirleyici olmuştur.

Suriyeli Mülteciler ile ilgili haberlerin dağıtımında, mültecilerin topluma entegrasyonunun sağlanmasını teşvik eden mesajların bulunup bulunmadığı, mültecilerin dil, din, ırk ayrımı gözetmeksizin haberlerde yer alıp almama durumu; Avro kültür içinde öz kimlikleri ile var olup olmama durumlarıyla ilgili sorulara cevap aranmıştır.

“Savaş ve çatışma görüntülerinde: Biz ve öteki” (ss. 245-274)

Bu çalışmada savaş ve çatışmaların dünya ve Türkiye’deki etkilerinin basına nasıl yansıtıldığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Gazetelerin ve haber sitelerinin ilk sayfaları, ilgili olabilecek haberler bağlamında incelenmiştir. Savaş ve çatışmaların dünya ve Türkiye’de yarattığı etkileri konu edinen haberlerin ve bilhassa haber fotoğraflarının konuyu ele alış biçimleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırma sayesinde; hem mülteciler ile ilgili yapılan haberlerin özellikleri değerlendirilmiş hem de haberde konu edinen olaylara yönelik bulgular ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında Türkiye’de yazılı basında var olan Yeni Şafak, Cumhuriyet ve Milliyet gazeteleri seçilmiştir. İlgili gazetelerin konuya yaklaşırken “insani ilgi” ve “çatışma” içerikli mesajları benimsediği görülmüştür.

“Foucault ve biyopolitika/biyoiktidar kavramları bağlamında Barbie ve reklam sloganları- güzellik yaratımı üzerine bir söylem analizi” (ss. 275-292)

Melisa Ayşegül Çal’ın bu çalışmadaki amacı Amerika’ da üretilmiş ve tüm dünyaya “ideal kadın” olarak sunulmuş Barbie bebeğin, güzelliğin yaratımındaki rolü ve bu yaratımda ona yön veren söylemleri ortaya koymaktır. İnsanın tüketim toplumu ile birlikte kendine yarattığı en önemli gereksinimlerden birinin güzellik olduğu aşikârdır. Güzellik algısının bireyin öz kimlik oluşturma sürecindeki baskın etkisi, kadını nasıl giyineceği, ne takacağı, ne süreceği gibi konularda her dönem farklı içerikte yaratılan “ideal kadın” özellikleriyle uyumlu olmaya itmektedir.

“Toplumsal cinsiyet bağlamında medyada kadın- erkek temsili” (ss. 293-315)

Funda Eldiven; cinsiyet ayrımı yapmaksızın toplumun birey olarak insanlara yüklediği roller ve anlamlar üzerinde durmuştur. Yazar konu kapsamında 2015 yılının Ekim ayında Kanal D’de yayına giren evlilik programı “Kısmetse Olur”un ilk 13 bölümlük kısmını söz konusu yayın akışı içerisinde geçen diyalog ve sahneler göz önünde bulundurularak kadın ve erkeklere atfedilen roller ve bu rollerin medya aracılığıyla topluma sunulmuş biçimini incelemiştir. Sonuç olarak, Türkiye’de medya metinlerinin söz konusu program örneğinde de olduğu gibi etik ilkeleri ihlal eden, halkın algılarını yönlendiren, kendi belirledikleri reyting hedefli rolleri topluma empoze eden yapısı, kültür, eğitim ve bilim gibi toplumsal gelişimi destekleyen unsurlardan oldukça uzaktır.

Bütün olarak değerlendirildiğinde okuyucunun akıcı bir anlatım ve alışlagelmişin dışında örneklerle karşılaşacağı bu kitap, küreselleşmenin etkisinde kültürel kimlik, kültürel dönüşüm, küresel ağların etik değerler üzerine olan yansımaları gibi konulara ışık tutacak niteliktedir. Emeği geçenleri tebrik eder, keyifli okumalar dilerim.